Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 50/2025 vp) – sosiaali- ja terveysministeriön kirjallisia vastauksia 5.9.2025 kuulemisessa esiin nousseisiin kysymyksiin

Vastauksenaan sosiaali- ja terveysvaliokunnan 5.9.2025 kuulemissa esittämiin kysymyksiin sosiaali- ja terveysministeriö esittää seuraavaa.

1 Miten esitys eroaa nykytilanteesta?

Esityksen myötä laittomasti maassa oleskeleville olisi järjestettävä ehdotetun 56 b §:n mukaisesti kiireellisen hoidon lisäksi yksilölliseen lääketieteelliseen tarpeeseen perustuva välttämätön kiireetön hoito, jos sen epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta henkilön terveydentilan tai vamman vuoksi taikka vakavasti vaarantaisi muun henkilön tai väestön terveyden tai alaikäisen, jonka huolenpidosta henkilö vastaa, hyvinvoinnin.

Nyt voimassa olevan lain mukaan laittomasti maassa oleskeleville on järjestettävä kiireellisen hoidon lisäksi välttämättömiksi arvioidut kiireettömät terveydenhuollon palvelut eli esityksen myötä järjestämisvastuu kapenisi laittomasti maassa oleskelevien henkilöryhmän osalta. Muiden henkilöryhmien osalta muutoksia ei tulisi.

2 Miten esitys eroaa vuoden 2022 esityksestä?

Nykyinen järjestämislain 56 a § on ollut voimassa 1.1.2023 alkaen. Tuolloin lakiuudistuksen keskeisenä tavoitteena (HE 112/2022 vp, s. 24) oli laajentaa tiettyjen Suomessa pidempään oleskelevien ulkomaalaisten oikeutta terveyspalveluihin. Uudistuksen piiriin haluttiin nostaa ns. paperittomien lisäksi paperittoman kaltaisessa tilanteessa olevat sellaiset henkilöt, jotka oleskelevat Suomessa oleskeluluvan nojalla, mutta jotka eivät oleskelun tilapäisyyden takia täytä kotikuntalain edellytyksiä kotikunnan saamiselle. Voimassa olevan järjestämislain 56 a §:n soveltamisalaan kuuluvat 1) henkilöt, joilla ei ole Suomen viranomaisen myöntämää oleskelulupaa, 2) henkilöt, jotka oleskelevat Suomessa Suomen viranomaisen myöntämän tilapäisen oleskeluluvan nojalla mutta joilla ei ole kotikuntaa taikka joita ei rinnasteta hyvinvointialueen asukkaaseen, sekä 3) Euroopan unionin, Euroopan talousalueen ja Sveitsin kansalaisia, joihin ei sovelleta heidän asuinvaltionsa sosiaaliturvalainsäädäntöä, sekä heidän perheenjäsenet. Näistä henkilöryhmistä vain 1) kohdan henkilöt oleskelevat ulkomaalaislain 3 §:n 27 kohdassa tarkoitetulla tavalla laittomasti.

Ero voimassa olevan järjestämislain pykälämuotoiluun on, että nyt voimassa olevan järjestämislain 56 §:ssä on arvioitava ”vain” hoidon välttämättömyyttä. Käsillä olevassa esityksessä HE 50/2025 vp olisi arvioitava hoidon välttämättömyyden lisäksi sitä, olisiko hoidon epääminen ilmeisen kohtuutonta henkilön terveydentilan tai vamman vuoksi taikka vaarantaisiko se vakavasti muun henkilön terveyden tai alaikäisen hyvinvoinnin. Lisäksi on huomattava, että nykyinen järjestämislain 56 a § ei tee erottelua sen suhteen, oleskeleeko henkilö Suomessa laillisesti vai laittomasti. Kuten hallituksen esityksen HE 50/2025 vp jaksossa 2.2 on katsottu, se, että laillisen ja laittoman oleskelun välillä ei ole voimassa olevassa laissa eroa, voidaan katsoa johtavan jokseenkin epäjohdonmukaiseen tilanteeseen, sillä laittomasti ja laillisesti maassa oleskelevien voidaan perustellusti katsoa olevan keskenään erilaisessa asemassa ja tilanteessa.

Käsillä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan, että jatkossa laillisesti Suomessa oleskelevien terveyspalveluista säädettäisiin järjestämislain 56 a §:ssä ja heidän oikeutensa ja hyvinvointialueen järjestämisvastuu pysyisi ennallaan. Sen sijaan laittomasti maassa oleskelevien terveyspalveluista säädettäisiin uudessa järjestämislain 56 b §:ssä. Ehdotettu 56 b § koskisi siis vain laittomasti maassa oleskelevia henkilöitä. Tämä tarkoittaa sitä, että hoidon välttämättömyyden lisäksi hoidon epääminen ilmeistä kohtuuttomuutta henkilön terveydentilan tai vamman vuoksi taikka vakavasti muun henkilön terveyden tai alaikäisen hyvinvoinnin vaarantumista olisi arvioitava vain niiden henkilöiden kohdalla, jotka oleskelevat Suomessa laittomasti.

3 Käsitteiden kiireellinen hoito, välttämätön kiireetön hoito ja välttämätön hoito selkeyttäminen

Terveydenhuoltolain 50 §:n mukaan kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan äkillisen sairastumisen, vamman, pitkäaikaissairauden vaikeutumisen tai toimintakyvyn alenemisen edellyttämää välitöntä arviota ja hoitoa, jota ei voida siirtää ilman sairauden pahenemista tai vamman vaikeutumista. Kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan myös hoitoa, joka johtuu päihteiden käytöstä johtuvasta välittömästä vieroitushoidon tarpeesta.

Välttämätön hoito ja välttämätön kiireetön hoito tarkoittavat esityksessä samaa asiaa. Sanan ”kiireetön” lisäämisen tarkoituksena on ollut selkeyttää sitä, millaista välttämätöntä hoitoa tarkoitetaan. Termin ”kiireetön” lisäämisellä hallituksen esityksessä pyrittiin välttämään esimerkiksi ammattilaisten käyttämässä arkikielessä sellaista tulkintaa, että välttämätön hoito tulkittaisiin vain esimerkiksi elämää ylläpitäväksi hoidoksi osana kiireellistä hoitoa.

Välttämättömällä kiireettömällä hoidolla tarkoitetaan hoitoa, joka ei ole kiireellistä hoitoa, mutta jonka hoitamatta jättäminen voi aiheuttaa terveyshaittaa ja lisätä tarvetta kiireelliseen hoitoon. Ero välttämättömän kiireettömän hoidon ja kiireellisen hoidon välillä on, että välttämättömän kiireettömän hoidon edellyttämää arviota ja hoitoa ei ole täysin välttämätöntä antaa saman tien, eli arvioita ja hoitoa voidaan jonkin verran, käytännössä joitakin päiviä tai viikkoja, siirtää ilman sairauden merkittävää pahentumista tai vamman vaikeutumista. Välttämätön kiireetön hoito edellyttää kuitenkin sitä, että arvio, tutkimukset ja hoito on annettava lähitulevaisuudessa, jotta sairauden pahentuminen tai vamman vaikeutuminen estetään. Välttämättömän kiireettömän hoidon antamatta jättäminen voi aiheuttaa terveyshaittaa ja lisätä tarvetta kiireelliseen hoitoon, johon jokaisella on oikeus. Välttämättömään kiireettömään hoitoon kuuluvia palveluita ei ole mahdollista listata tyhjentävästi, sillä tilanteet edellyttävät tapauskohtaista arviointia.

Käsitteitä on käsitelty muun muassa hallituksen esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa (jakso 7.1). Ehdotetun 56 b §:n nojalla annetun välttämättömän kiireettömän hoidon arvioinnissa korostuisi potilaan yksilöllinen lääketieteellinen arvio. Välttämättömäksi kiireettömäksi hoidoksi, jonka epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta henkilön terveydentilan tai vamman vuoksi, katsottaisiin sellainen välttämätön kiireetön hoito, mitä ilman henkilölle aiheutuisi kuoleman tai pysyvän vakavan vamman tai terveydentilan huomattavan heikentymisen nopeasti ilmenevä riski, mutta mikä ei kuitenkaan olisi kiireellistä hoitoa. Mikäli tällaista välttämätöntä kiireetöntä hoitoa ei annettaisi, voisi henkilön terveydentila nopeasti, käytännössä viikkojen aikana, muuttua sellaiseksi, joka edellyttää kiireellistä hoitoa. Pykälän mukaista välttämätöntä kiireetöntä hoitoa ei siis olisi kaikki sellainen kiireetön hoito, jota annettaisiin sairauksiin, jotka komplisoituessaan voisivat huonontaa terveydentilaa tai ennustetta ylipäänsä tai aiheuttaa kiireellisen hoidon tarvetta. Edellytyksenä olisivat vakavat ja nopeasti esimerkiksi lähiviikkoina ilmenevät seuraukset, mikäli tällaista hoitoa ei annettaisi.

Kiireellinen hoito, välttämätön kiireetön hoito ja kiireetön hoito muodostavat liukuvan jatkumon. Kaikkia välttämättömään kiireettömään hoitoon kuuluvia palveluita ei ole mahdollista listata tyhjentävästi, vaan ne edellyttävät potilas- ja tilannekohtaista arviointia. Sama lääketieteellinen löydös voi olla merkitykseltään hyvin

erilainen eri potilaille ja samalle potilaalle eri aikoina. Kussakin yksittäistapauksessa on arvioitava, edellyttääkö henkilön yksilöllinen senhetkinen tilanne välttämättä muuta kuin kiireellistä hoitoa.

4 Ketä suljetaan esityksen ulkopuolelle?

Edellä todetun mukaisesti jatkossa laillisesti Suomessa oleskelevien terveyspalveluista säädettäisiin järjestämislain 56 a §:ssä ja laittomasti maassa oleskelevien terveyspalveluista säädettäisiin uudessa järjestämislain 56 b §:ssä. Esityksessä ei suljeta mitään henkilöryhmää terveyspalveluiden ulkopuolelle.

5 Miten esityksen mukaista ilmeistä kohtuuttomuutta arvioidaan?

Ilmeisen kohtuuttomuuden arviointi sisältyy pykälän mukaiseen tapauskohtaiseen arviointiin. On huomattava, että lainsäädännössä on paljon käsitteitä, joissa on jossain määrin avoimuutta, joiden tulkinta täydentyy lain tulkintakäytännössä eikä termi ”ilmeinen kohtuuttomuus” ole lainsäädännössä uusi termi. Hyvinvointialueilla voidaan antaa yhteisiä toimintatapaohjeita helpottamaan arviointia.